

CORNELIS WILLEM CORTS

(1920-2005)

een biografie door Truus de witte

©2016 TdeWitte TCF

INTRODUCTIE

In mijn gesprekken met nabestaanden en functionarissen van instanties kwam de naam Corts regelmatig ter sprake. Ik vernam dat de meeste mensen Corts nauwelijks konden plaatsen. Wat was dat voor een man? Waarom hield hij zich met de Meistaking bezig? Met name nabestaanden stonden vaak een beetje wantrouwend tegenover hem. Of ze hadden hem nooit begrepen. Ik maakte in september 1996 kennis met Kees Corts, heb hem door de jaren heen goed leren kennen en ben hem gaandeweg enorm gaan begrijpen én waarderen.

Toen zijn kring vanwege zijn voortslepemde ziekte steeds kleiner werd, bleven slechts enkele vrienden, die hij vertrouwde, over. Ik mocht daar een van zijn. Ik wil u graag kennis laten maken met de markante, eigengereide, gedreven man, die onschatbare stappen heeft gezet in het Appelbergenonderzoek. Zonder Kees Corts waren we niet zo ver gekomen als we nu zijn gekomen. En ik wil u graag kennis laten maken met zijn drijfveren, die hun wortels hadden in rechtvaardigheidsstreven, verantwoordelijkheidsgevoel, pijn en schuldgevoel.

¹ In Kees' geval een acute, pijnlijke ontsteking in het botweefsel, meestal veroorzaakt door een bacteriële infectie of een schimmel. In beenmerg zijn de micro-organismen moeilijk uit te roeien zodat de ziekte ondanks

KEES' JEUGD

Cornelis Willem (Kees) Corts werd op 24 mei 1920 geboren in het Noord-Hollandse Schoten. Hij was de oudste zoon. Vlak daarop emigreerde het gezin naar Soeban Boeroeng in de binnenlanden van het Nederlands-Indische eiland Zuid-Sumatra, waar vader Corts arts werd op de administratie van Shell. Een jaar later, op 11 juni 1921, werd Philippus (Flip) Corts geboren. In 1927 werd de familie Corts overgeplaatst naar Noord-Sumatra, waar zij de familie Van Rossum leerde kennen. Vader Van Rossum was administrateur van een Amerikaanse rubberplantage, en het gezin Van Rossum telde drie zoons in de leeftijd van Kees en Flip. De middelste zoon was Willem Antonie, Will. De gezinnen werden goede vrienden van elkaar, en waren in 'de rimboe' erg op elkaar aangewezen.

Toen het gezin Corts in oktober in Nederland verbleef vanwege een zogenaamd 'Europees verlof', werd Kees ernstig ziek. Hij bleek osteomyelitis te hebben¹. Vader Corts kon tegenhouden dat Kees' beide benen zouden worden geamputeerd om zijn leven te redden. Met diverse operaties en medicijnen is Kees er weer bovenop gekomen, maar bleef zijn

behandeling vaak chronisch evolueert. Tegenwoordig wordt osteomyelitis met antibiotica behandeld. In 1930 waren die nog niet bekend. Pas in 1938 werd voor het eerst op kleine schaal geëxperimenteerd met penicilline.

hele leven problemen ondervinden van de gevolgen van de ziekte én van de deels mislukte operaties. In 1935 verhuisde het gezin Corts definitief naar Nederland, om Kees en Flip een opvoeding te geven in een Nederlandse omgeving. De Van Rossums bleven achter, hoewel de zoons al vroeg kostscholen bezochten, later in Nederland. De Cortsen vestigden zich in Hilversum in de Laan van Vogelenzang. Kees en Flip volgden de HBS en haalden hun eindexamen samen in de zomer van 1940. Flip ging Koloniale (Tropische) Bosbouw studeren, Kees schreef zich in voor de studie Mijnbouwkunde in Delft. Het woonhuis van de familie Corts werd vrijwel meteen na mei 1940 geconfisqueerd. De broers hadden daar amper last van omdat ze op kamers gingen.

MEI 1943

Alle 15000 studenten, dus ook Kees en Flip, moesten een verklaring ondertekenen om verder te mogen studeren. In die verklaring betuigden ze hun loyaliteit aan de Duitse bezetters en beloofden ze zich te onthouden van iedere tegen het Duitse Rijk gerichte handeling. Slechts weinigen ondertekenden de verklaring. Op 5 mei moesten alle studenten, die niet hadden getekend, zich melden voor de Arbeitseinsatz. Als ze zich niet zouden melden, dan zouden hun ouders op ‘maatregelen’ kunnen rekenen. Onder druk van mevrouw Corts, die zich zorgen maakte over de gezondheid van haar man,

² Will's broer Ber van Rossum had in 1942 zijn studie Tropische Landbouwkunde in Deventer afgerond en werkte sindsdien bij Staatsbosbeheer. Na de oproep voor de Arbeitseinsatz bood Staatsbosbeheer hem een veiliger standplaats aan: Varsseveld. Will en Ber hadden het weekend van 2-3 mei net samen bijgepraat.

hebben de jongens zich uiteindelijk gemeld. Op 7 mei gingen ze op transport, Flip vanuit Arnhem, Kees vanuit Hilversum. In Ommen troffen de beide broers elkaar weer. Met het laatste transport, op 14 mei 1943, vertrokken ze naar Duitsland. Mevrouw Corts kwam vlak voor hun vertrek naar het station in Ommen, en vertelde hen dat Will van Rossum was doodgeschoten in Hoogezand. Ze had het net van Wills broer Ber gehoord, die bij Staatsbosbeheer in Varsseveld werkte². De ouders en de jongste broer van Will en Ber zaten gevangen in Jappenkampen op Noord-Sumatra. Will van Rossum had in 1942 zijn HBS-diploma behaald in Zeist, en wilde boer worden in Canada. Daarom ging hij naar de Rijks Middelbare Landbouwschool te Groningen. Een kennis van Wills oom en voogd Jan de Haas vond een kamer in Groningen. Helaas bleek dit een ‘fout’ adres te zijn. De hospita en haar dochter waren bevriend met SD'ers van het Scholtenhuis. Hoewel Will al een tijdje een nieuwe kamer bewoonde, gaf de dochter van de ex-hospita aan de SD door dat Will een luchtbuks bezat. Dat was verboden volgens de verordeningen in de Meistakingsdagen. Will werd op dinsdag 4 mei om half elf uit de schoolbanken gehaald door twee mannen, en diezelfde dag gefusilleerd op het fabrieksterrein van Strokartonfabriek Beukema [3] te Hoogezand³. Zijn lichaam werd door de bezetters op een onbekende plaats begraven, net zoals de lichamen van een groot aantal andere slachtoffers welke in die stakingsdagen vielen.

IN EEN DUIJS KAMP

Kees en Flip kwamen via Braunschweig aan in het Duitse kamp Watenstedt, een enorm barakkenkamp bij Stahlwerke Hermann Göring, het grootste staalbedrijf van Europa met geroofde onderdelen van de Hoogovens van IJmuiden. Ze werden in een soort ambachtsschool met Duitse jongens opgeleid tot bankwerkers. Daarna werden ze voor verschillende werkzaamheden ingezet, voornamelijk in de staalfabriek. De grote rogebroden, die door vader en moeder Corts naar de jongens werden

³ Thans Kappa Graphic Board BV Hoogezand. Op 1 mei 2004 is een bronzen plaquette onthuld bij de plek waar Will samen met Paulinus Nieuwold (Kolham), Gerrit Imbos (Hoogezand), Cornelis Luinstra (Warfstermolen) en Rienold Terpstra (Doezum) werden gefusilleerd.

gestuurd, kwamen stevast beschimmeld aan. Toch aten ze die op. Ze formeerden een vriendengroepje met twee andere jongens. Na een half jaar kregen ze verlof om hun huis te mogen bezoeken. Het verlof van Flip werd echter op het laatste moment ingetrokken. Kees en de twee vrienden zouden alvast gaan, Flip zou spoedig volgen. Toen Flip Kees naar het station bracht, gaf hij hem tot Kees' grote schrik een stapeltje luchtfoto's van het staalcomplex mee uit het archief van het hoofdkantoor, bestemd voor de RAF. Kees verstopte de foto's in de trein, en gaf ze in Nederland aan een kennis van zijn vader, die er voor zou zorgen dat ze bij de RAF terecht kwamen. Vader Corts kreeg het voor elkaar om Kees te laten afkeuren voor verdere tewerkstelling, vanwege zijn door osteomyelitis aangetaste benen. Kees hoefde dus na zijn verlof niet meer terug te gaan naar het Duitse kamp. De twee meegerisde vrienden waren na hun aankomst in Nederland onmiddellijk ondergedoken. Op 11 november kwam ook Flip thuis met verlof. Ook hij dook meteen onder met een vals persoonsbewijs. Flip ondergedoken

Flip kreeg Kees' oude rammelende studentenfiets mee naar zijn onderduikadres in Nijverdal, een groot, behulpzaam gezin. Ze groeven een hol in het bos om zich te kunnen verschuilen bij de toenemende razzia's. Flip had het erg naar zijn zin bij zijn onderduikgevers. In Hilversum stonden echter in de nacht van 30 juni 1944 opeens vier politiemensen voor de deur. Ze deden huiszoeking naar Flip. Omdat de twee andere ondergedoken vrienden geen huiszoeking hebben gehad, vermoedde Kees dat de actie met de luchtfoto's te maken had. Na de mislukte luchtlanding bij Arnhem, eind september 1944, leek het er op dat de Duitsers zich zouden terugtrekken achter de IJssel en West-Nederland zouden prijsgeven. Ze bliezen kaden op en zetten stukken land onder water. Flip zou in dit geval direct achter het front komen te zitten, aan de Duitse zijde. Het gezin Corts maakte zich wekenlang ernstige zorgen. Ze hadden geen enkel contact met Flip. Op een dag verzamelde Kees een spalk, mitella en gipsverband, legde een briefje voor zijn ouders neer waarop hij schreef wat hij ging doen, en verdween met de enige nog goede fiets naar Nijverdal, de fiets van zijn moeder. Hij zou zijn broer redden. Flip voelde er echter niets voor om met Kees terug te gaan. Hij voelde zich veilig in

Nijverdal. Kees speelde op zijn gevoel door te zeggen dat hij dan helemaal voor niets was gekomen. Om Kees een plezier te doen ging Flip overstag. De volgende morgen vertrokken ze, Flip met zijn arm in het gips. Kees nam zijn oude studentenfiets, Flip ging op moeders goede fiets. Beide hadden ze fietstassen, die door de onderduikgevers waren gevuld met roggebroden. Ook kregen ze brieven mee, die ze in Hilversum door zouden geven. De fietstocht verliep langzaam. Flip kon immers maar één hand gebruiken. Verschillende keren werden ze aangehouden voor controle, terwijl Kees op de heenweg geen enkele keer gecontroleerd was.

Alle wegwijzers waren weggehaald en de jongens raakten de weg kwijt. Ze vroegen een oude man de weg, die hen precies de verkeerde kant op stuurde, regelrecht naar de kruising waarop de Nederlandse SS postte. Daar aangekomen werden de broers werden van de fiets gesleurd en afgetuigd.

GEARRESTEERD

Hun portefeuilles werden afgepakt en geopend. Flip had een brief aan Kees bij zich, waarin hij vertelde over razzia's en waarin hij alle SS'ers voor landverraders uitmaakte. Een SS-officier vroeg daarop aan Flip wat hij van hen vond. 'Landverraders', antwoordde Flip. Weer werd hij afgetuigd. De broers werden uitgescholden voor Oranjeterroeristen en Oranjebolsjewieken en werden meegenomen naar het SS-hoofdkwartier, hotel Uddelermeer. Ze werden opgesloten in een kelderruimte, waar water over de vloer was gegooid. Het was er ijsig koud. Na een tijdje kwam met veel misbaar een derde gevangene in de kelder, die luid jammerde onder enkele niet noemenswaardige klappen. Hij probeerde Kees en Flip uit te horen over diverse personen. De broers snapten meteen dat het om een verrader ging, en 'wisten niets' en 'kenden niemand'. Ook wilde de medegevangene met hen vluchten. De jongens vermoedden dat ze 'auf der Flucht erschossen werden', als ze dat zouden doen⁴. Na een tijdje werd de gevangene weer bij hen weggehaald. De volgende dag werden ze lopend naar Apeldoorn gestuurd, omgeven door gewapende SS'ers. Opeens reed hen een SS'ordonnans voorbij. Kees en Flip herkenden hem onmiddellijk als hun medegevangene uit de kelder. In het SD-hoofdkwartier te Apeldoorn werden ze

⁴ Deze tactiek werd vaker door de bezetters gebruikt.

verhoord. Eerst Flip. Kees werd ondertussen bij de portier ondergebracht. Flip werd een uur verhoord, waarbij ontdekt werd dat zijn gipsverband camouflage was. Daarna werd Kees verhoord, slechts een kwartier. Hij werd erg geïntimideerd, uitgescholden en geslagen. Zijn zwarte windjack werd aangezien voor een geallieerd vliegerjack. Kees kreeg na het verhoor een vel papier voorgelegd, met daarop een klein stukje tekst. Een SD'er tikte met zijn vinger onderaan het document. Kees las het stuk heel snel door, ontdekte behalve de 'anti Duitse gezindheid' niet echt iets gevaarlijks en zette vervolgens zijn handtekening vlak onder de tekst. Dus niet onderaan, op de plek die was aangewezen. Een officier mompelde toen: 'Der schafft es', wat Kees extra bezorgd maakte over zijn broer. Kees wist dat een document ná tekening aangevuld kon worden met extra beschuldigingen⁵. Kees' handtekening maakte dat onmogelijk. Maar wat had Flip gedaan? De broers werden naar de Willem III kazerne gebracht, ook te Apeldoorn. Kees kreeg het voor elkaar om aan Flip te vragen of hij iets bezwarends had ondertekend. Dat ontkende Flip. Ze werden gescheiden opgesloten. Flip alleen, Kees met drie anderen. Kort daarop kreeg Flip een celgenoot, Bill Moore, de Amerikaanse piloot van een toestel, dat na een bombardementsvlucht op Duitsland boven de Veluwe was neergeschoten. De broers zagen elkaar tijdens het luchten, en konden, hoewel dat beslist niet was toegestaan, enkele woorden wisselen. Na een kleine week werd Kees op transport gesteld naar het Polizeiliches Durchgangslager Amersfoort. Kees moest daar boomstronken hakken. Hij ontdekte dat een medegevangene generatorblokjes zaagde, die door een chauffeur uit Hilversum werden opgehaald. In ruil voor een pakje sigaretten vond hij de chauffeur bereid een briefje voor zijn ouders bij het Rode Kruis in Hilversum af te geven. Kees schreef daarin: 'Uw jongste zoon zit in de Willem III kazerne in Apeldoorn, daar moet u zich ongerust over maken. Uw oudste zoon zit in het PDA, daarover hoeft u zich niet ongerust te maken.' Kees ondertekende het briefje met de naam Kekelmuis. Dat was Kees' koosnaampje, dat hij had gekregen toen Flip geboren was. Alleen zijn ouders kenden die naam. Op 23 januari 1945 werd Kees opgeroepen. Hij werd ontslagen. Bij de Rode Kruispost in

Amersfoort werd hij verzorgd door twee oudere medewerkers. Ze beloofden hem zijn vader te bellen. Kees ging lopend op pad over de besneeuwde wegen, en trof zijn vader tussen Paleis Soestdijk en de afslag Hilversum. Vader Cortts zette Kees op zijn fiets en ging er zelf naast lopen. Thuis stopten ze hem in bad en in hun eigen slaapkamer in bed. De volgende morgen kroop moeder Cortts bij Kees in bed, sloeg de armen om hem heen en vertelde hem voorzichtig dat Flip twee maanden daarvoor bij de Willem III kazerne in Apeldoorn was geëxecuteerd, op 2 december 1944, samen met twaalf anderen. Kees' vader was gebroken en is nooit meer de oude geworden. Kees' moeder, die altijd zong in huis, heeft dit nooit meer gedaan. Kees voelde zich ondraaglijk schuldig dat hij Flip overgehaald had om zijn onderduikadres te verlaten. Het lichaam van Flip was op een onbekende plaats begraven door de bezetters. In juli 1945 werd het lichaam van Flip gevonden. Hij werd op 14 juli 1945 herbegraven in Hilversum. Kees vervolgde na de bevrijding zijn studie Mijnbouwkunde, en was daarna jarenlang werkzaam als Mijnbouwkundig Ingenieur in voornamelijk Nederlands-Indië. Toen hem halverwege februari 1953 het nieuws bereikte dat het niet goed ging met zijn vader, boekte hij onmiddellijk een vlucht naar Nederland. Op Schiphol kocht hij een krant, en las in de overlijdensadvertenties dat zijn vader al was overleden. Opnieuw werd Kees overvallen door een groot schuldgevoel.

MEVROUW VAN ROSSUM

De hartsvriendin van Kees' moeder, mevrouw van Rossum, was in 1947 vanuit Medan naar Nederland geëvacueerd, en woonde sindsdien in Utrecht. Haar man was in Medan overleden op 18 oktober 1945, kort na de Japanse overgave, aan de gevolgen van de internering. Kort daarvoor had mevrouw Van Rossum vernomen dat hun zoon Will was gefusilleerd in Hoogezand. Ze verzweeg dit voor haar zieke man. Van Rossum werd in Medan begraven. Mevrouw Van Rossum heeft, voor haar repatriëring, via diplomatieke kanalen geprobeerd om haar man in Nederland te laten herbegraven. Dit werd niet toegestaan, ook niet als ze zelf alle kosten zou dragen. Toen heeft ze via eigen contacten

⁵ Dat had hij gelezen in het jeugdboek *La tulipe noire* van Alexandre Dumas.

geregeld dat haar man werd opgegraven en gecremeerd. De as smokkelde ze in een dichtgeplakt koekblik mee naar Nederland. Op de begraafplaats van Bilthoven werden de resten bijgezet. Mevrouw Corts en mevrouw Van Rossum bezochten elkaar, vooral na de dood van vader Corts, ieder weekend. Ze gingen samen op vakantie en brachten de feestdagen samen door. Ook Kees bezocht haar in de sporadische tijd dat hij in Nederland was. Vanwege zijn werk woonde Kees voornamelijk in het buitenland. Het zat hem dwars dat zijn moeder zo vaak alleen was. Zijn moeder leed erg onder het verlies van Flip en haar man. Ook liet haar gezondheid te wensen over. Omwille van een grotere beschikbaarheid voor zijn moeder gaf Kees zijn carrière als ingenieur op en Wilde hij tandheelkunde studeren. In Nederland werd hij echter uitgeloot zodat hij zich inschreef aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB), samen met een aantal eveneens uit Indonesië afkomstige studenten. Hij studeerde af met onderscheiding in 1973 en ging toen in Hilversum bij zijn moeder wonen. Na een jarenlang ziekbed, waarbij ze steeds intensievere verzorging nodig had, overleed mevrouw Corts op 8 april 1982. Kees bleef wonen in zijn moeders appartement in Hilversum, en bleef mevrouw Van Rossum, tante Bertha voor hem, eens per maand bezoeken. Iedere keer weer bracht mevrouw Van Rossum ter sprake dat ze geen rust kon vinden zolang het lichaam van Will niet was gevonden. Vooral Wills voogd Jan de Haas en Wills oudste broer Ber hadden na de bevrijding alles in het werk gesteld om hem te vinden, maar waren geen stap verder gekomen. Kees zag in dat een onderzoek veel tijd zou kosten, en beloofde haar dat hij na zijn pensionering, in mei 1985, Wills graf zou zoeken.

ONDERZOEK EN OBSTAKELS

Nu het Appelbergenonderzoek ter sprake komt, noem ik Kees weer Corts, omdat de meesten van u hem alleen onder die naam kennen. In het najaar van 1985 begon Corts aan zijn onderzoek, na eerst een enkeloperatie te hebben ondergaan. Hij kreeg enkele brieven en documenten van mevrouw Van Rossum, waaruit hij de eerste aanknopingspunten haalde. Hij

nam contact op met een aantal gemeenten. Meteen viel hem op dat de ene gemeente vlot medewerking verleende, terwijl de andere onverschillig was of medewerking zelfs weigerde. Dit kwam hem erg bekend voor. Zo vaak had hij in zijn leven ervaren dat hij soms met een vuist op de tafel moest slaan om iets gedaan te krijgen. De ervaring van mevrouw Van Rossum, met betrekking tot het herbegraven van haar man, was slechts één van de vele verhalen, die Corts over 'onwillige instanties' kon vertellen. Hij vertelde me dat hij meestal van kastjes naar muren werd gestuurd, dat brieven niet of verkeerd werden beantwoord, dat wachttijden van een half jaar tot een jaar gebruikelijk leken, en dat instanties het credo hanteerden: 'Stel uit tot morgen wat ge heden kunt doen'. Uitspraken zoals 'wat een gedoe na veertig jaar' kwetsten hem enorm, en maakten hem strijdbaar. Zeer onterecht vond hij de benaming 'hobby'. Het betrof, gaf hij duidelijk te kennen, geen hobby maar een taak die de overheid had laten liggen. Ook moest hij erg vaak uitleggen dat hij nú pas de tijd had voor uitgebreid onderzoek, evenals de meeste andere ouderen. Immers, had men niet al vijf jaar verloren aan de oorlog en was men daarna niet gedreven aan studie, werk en gezin begonnen? Verbijsterd was Corts over het volgende. In februari 1986 kwam hij in contact met de zuster van Rienold Terpstra. Rienold was samen met Will van Rossum, Cornelis Luinstra, Paulinus Nieuwold en Gerrit Imbos bij de Strokartonfabriek in Hoogezand gefusilleerd. De gemeente Hoogezand bleek al sinds de bevrijding een stille tocht te organiseren langs de oude fietsenstalling, waar de executies hadden plaatsgevonden. Later werd er een fabriekshal op die plek gebouwd. Een koker met een oorkonde werd in de vloer achtergelaten. De tekst van de oorkonde was door Corts niet meer te achterhalen⁶. De gemeente had nooit contact gezocht met de families Van Rossum, Terpstra en Luinstra. Van de elf getuigen van de executies heeft Corts er zes gesproken. Vanwege tijdgebrek zijn na de oorlog nooit processenverbaal opgemaakt van de getuigenverklaringen. Rienolds zuster hoorde pas in 1986 dat haar broer omgebracht was en waar hij gefusilleerd was, van Corts. Ruim veertig jaar lang had de familie de hoop gekoesterd dat Rienold ooit nog terug zou keren uit een Russisch kamp⁷. Veertig

⁶ Ook de koker met de oorkonde is niet gevonden, toen er in opdracht van Kappa Graphic Board BV naar werd gezocht in het voorjaar van 2004.

⁷ Het heeft tot de herfst van 1956 geduurd voordat de laatste Nederlander weer thuis was. Ellen de Visser

interviewde politicologe Thea van der Linden over het onderwerp De vergeten oorlog van de Duitslandgangers voor de Volkskrant van 11 mei 1990.

jaar gelegenheid om samen te praten, als groep opheldering af te dwingen, informatie samen te voegen, te praten met getuigen, waren verloren gegaan. Corts was met stomheid geslagen. En erg kwaad. Een aantal gemeenten en andere instanties bleken hun archieven te hebben ‘geschoond’, met andere woorden, te hebben vernietigd. Soms speelde mee dat (oud)functionarissen gebaat waren bij dit schonen, vanwege een Duitsgezind verleden of collaborerende activiteiten. Naast geschoonde archieven botste Corts op meer obstakels. Hij was geen directe familie van de slachtoffers, doch ‘slechts’ een vriend. Daardoor bleef sommige informatie onbereikbaar voor hem. Verder trof hij mensen die van alles voor hem wilden doen maar achteraf toch geen tijd bleken te hebben. Corts woonde in Hilversum en niet ‘om de hoek’ in het noorden, zijn gezondheid was niet optimaal, en hij moest hoofdzakelijk communiceren per brief en per telefoon. Bovendien was hij moeilijk verstaanbaar en grensde zijn handschrift aan het onleesbare. Dit werd nog verergerd door een beroerte op 12 augustus 1992. Het meest tragische obstakel lag in het feit dat Corts haast had. De moeder van Will was al op leeftijd, ze was 93 jaar toen Corts in 1985 naar Wills graf begon te zoeken. Corts moest opschieten. In brieven en telefoontjes viel hij onmiddellijk met de deur in huis en deed hij een streng appèl op het ‘opschieten’ van anderen. Dit schiep het beeld van een Razende Roeland, die amper ruimte liet aan anderen, wat hem vaak niet in dank werd afgenomen. Een aantal nabestaanden hoorde met verbijstering aan hoe ze zo snel, openlijk en zakelijk werden toegesproken over een zo tere familiegeschiedenis, die al jaren met vo werd gelaten.

Een laatste obstakel werd gevormd doordat Corts aan drie taken tegelijk begon, namelijk de zoektocht naar Will, het eerherstel van zijn broer Flip en het onderzoek naar de val van zijn tweede vaderland Nederlands-Indië. De taken waren stuk voor stuk grootschalig en tijdrovend, én bovendien alle drie emotioneel beladen. Deels botste Corts tegen obstakels, deels riep hij ze onbewust en onbedoeld zelf op. We hebben het hier vaak over gehad, Corts en ik, toen we vanaf de zomer van 1996 geregeld contact hadden. Dan kon hij ook besmuikt

⁸ Deze studie van Th. A. Boeree vormde de basis voor de publicatie *Kroniek van Ede gedurende de bezettingstijd* (1949, herdruk 1989). Het (niet openbare) materiaal van de studie bevindt zich in het gemeentearchief van

glimlachen om zijn eigen optreden. Hij begreep mij, maar ik hém ook.

EERHERSTEL VAN FLIP

Na de bevrijding ontving de familie Corts een brief. De schrijver had in de De geschiedenis van het verzet op de Veluwe gelezen dat Flip verraad zou hebben gepleegd⁸. Het bericht kwam hard aan. Ten eerste kón Flip niets of niemand verraden hebben omdat hij niemand kende van de andere gevangenen in de Willem III kazerne, met uitzondering natuurlijk van zijn broer Kees. Ten tweede lag verraad niet in Flip’s aard, hij was rustig, vastberaden en vasthoudend als zijn vader. Ten derde had Flip zijn leven in de waagschaal gelegd door luchtfoto’s naar de RAF te laten smokkelen, wat liet zien aan welke kant hij stond en wat hij daar voor over had. Flip heeft zich echter nooit bij een verzetsgroep aangesloten. Flip was sterk en sportief, was een getrainde bokser, niet op zijn mondje gevallen, niet arrogant maar ook verre van onderdanig. Had die houding ergernis gewekt? Was hij daarom getjingtjand, met bajonetsteken om het leven gebracht, en niet zoals de anderen gefusilleerd? Corts was opgelucht dat zijn ouders Boeree’s studie nooit hebben gelezen, en besloot zich alsnog in te zetten voor de zuivering van de naam van zijn broer.

HET APPELBERGEN-ONDERZOEK

Halverwege oktober 1986 bezocht Corts voor de eerste keer de gemeente Haren. Ook probeerde hij een auditie te verkrijgen bij Hans Wiegel, destijds Commissaris der Koningin te Friesland. Wiegel zag geen heil in een gesprek, en raadde Corts aan contact op te nemen met de Gravendienst⁹. Die deed geen ‘zaken’ met particulieren en verwees hem naar het Rode Kruis¹⁰. Het Rode Kruis verstrekke geen inlichtingen aan ‘derden’, Corts was geen directe familie. Hij nam contact op met familieleden van de vier andere slachtoffers van Hoogezand, en schreef namens de vijf families een brief aan het Rode Kruis. Na vijf maanden was er nog geen antwoord. Corts schreef opnieuw. Eind augustus 1987 kwam er een antwoord, met het advies contact op te nemen met

Arnhem, en bevat onder andere ooggetuigenverslagen en processen-verbaal.

⁹ Zie ook hoofdstuk 15, Peter Boer, Defensie.

¹⁰ Zie ook hoofdstuk 16, Victor Laurentius, Rode Kruis.

het RIOD¹¹ en de Oorlogsgravenstichting¹². Dat deed hij. Bij de Oorlogsgravenstichting was niets bekend over de graflocatie. Ook bij het RIOD was niets bekend, maar misschien was er iets te vinden in het archief van Rauter¹³? Corts zette zich in voor onderzoek ter plekke. Op oude luchtfoto's zouden misschien aanwijzingen te vinden zijn. Er moest verschil te zien zijn tussen foto's van vóór en van ná de begravingen. De foto's van de Topografische Dienst (Emmen) waren niet erg bruikbaar. Op 28 januari 1989 reisde Corts naar Keele, Groot-Brittannië, om in de Air Photograph Library van de University of Keele naar luchtfoto's van het Appelbergengebied te zoeken. Hij bestelde 16 prints en liet ze naar zijn huis sturen. Kosten: ruim honderd pond. In mei 1989 bezocht Corts de gemeente Haren opnieuw, en ging het gebied in met de heer Boer, oud-eigenaar van het theehuisje, en de heer Buist, oud-tuinman van de gemeente Haren. Buist was in 1945 betrokken bij de ruiming van het graf van 19 slachtoffers van de Meistaking op 30 november en 1 december 1945. De beide ooggetuigen liepen hetzelfde pad in, recht tegenover Paviljoen Appelbergen, maar wezen vervolgens twee verschillende plekken aan, zo'n honderd meter uit elkaar. De omgeving bleek erg te zijn veranderd. Een maand later bezocht Corts het Rijksarchief te Groningen. De archieven van de Groninger politie trof hij helaas geschoond. Achteraf bleek dit niet het geval te zijn. Corts had de Rijkspolitie benaderd in plaats van de Regiopolitie. Ondertussen schreef hij honderden -soms erg uitvoerige- brieven en voerde hij vele tientallen telefoongesprekken. Zijn volledige correspondentie bewaarde hij in ordners. Mevrouw Van Rossum overleed op 19 december 1989, op bijna 98-jarige leeftijd. Corts leek in die vier jaar vanaf de herfst van 1985 nauwelijks vooruit te zijn

gekomen. Op 29 augustus 1990 bezocht hij het RIOD, en kopieerde daar de telexberichten, die tijdens de Meistaking werden verstuurd door de SD van Groningen en Leeuwarden naar Rauter in Den Haag. De collectie was niet compleet. Enkele telexen waren onleesbaar. De vondst van de telexen was echter erg belangrijk. Pas nu was er inzicht in de executiedata en executietijdstippen. Corts probeerde om via de Tweede Kamer een opdracht aan het ministerie van Defensie te verkrijgen, zodat Defensie het gebied kon fotograferen en onderzoeken. De advocaat Knoop stelde daartoe een verzoekschrift op. Corts betaalde hier veel geld voor, ruim 4600 gulden. Aan de lijst werden 47 namen van nabestaanden toegevoegd, om het verzoekschrift kracht bij te zetten. Het verzoekschrift werd op 17 maart 1992 ingediend. Corts moest noodgedwongen zijn werkzaamheden stoppen na een beroerte in augustus 1992. Albert Heijerman¹⁴ van de gemeente Haren nam de volledige coördinatie met gedrevenheid over. Op maandag 25 januari 1993 vloog een F16-vlieger van het 306e squadron vanuit de vliegbasis te Volkel over de Appelbergen¹⁵, en maakte daar infraroodopnamen¹⁶ en luchtfoto's. De heren Gringhuis en Ebeltjes van het foto-interpretatieteam vergeleken deze opnamen met de oude luchtfoto's¹⁷, en wezen dertien verdachte plekken aan. De natte plekken¹⁸ vielen af, omdat onderzoek daar geen zin had én met het beschikbare apparatuur niet mogelijk was. Het door professor Jacob Fokkema, hoogleraar in de Technische Geofysica van de faculteit der Mijnbouwkundige Petroleumwinning, met staf en studenten, van 27 mei tot 4 juni van dat jaar uitgevoerde onderzoek bleef helaas zonder

¹¹ Zie ook hoofdstuk 22, Hubert Berkhout, NIOD.

¹² Zie ook hoofdstuk 8, Johan Teeuwisse, Oorlogsgravenstichting.

¹³ Hanns Albin Rauter (1895-1949), Generalkommissar für das Sicherheitswesen en Höhere SS- und Polizeiführer in het bezette Nederland. Ieder doodvonnis, dat tijdens de Meistaking door het Standgericht werd uitgesproken, werd per telex aan Rauter voorgelegd. Het vonnis mocht pas voltrokken worden als Rauter zijn 'Bestätigung' gaf. Rauter werd na de oorlog ter dood veroordeeld en geëxecuteerd op 25 maart 1949.

¹⁴ Zie ook hoofdstuk 4, Albert Heijerman, gemeente Haren.

¹⁵ Er werd gevlogen op een hoogte van 250 voet, ruim 75 meter. Doorgaans wordt op 500 voet gevlogen buiten

aanengesloten bebouwing en 1000 voet binnen aanengesloten bebouwing. Voor Defensie gelden afwijkende regels.

¹⁶ Tijdens een infraroodopname wordt er een temperatuurprofiel van de bodem gemaakt. Bij temperatuurwisselingen koelen 'vreemde objecten' eerder af, of warmen ze langzamer op dan de grond waarin ze begraven liggen.

¹⁷ Een foto uit 1935 (Emmen) die van dichtbij was genomen en twee foto's van maart 1943 (Keele) en augustus 1943 (Emmen) die vanaf een grote afstand waren genomen.

¹⁸ De punten 1, 2 en 3 op de kaart van de Appelbergen, bijlage 3.

resultaat¹⁹. Het team was erg betrokken en ging zeer voorzichtig te werk. Het onderzoek werd na deze actie door de gemeente Haren afgesloten.

OVERDRACHT

Corts ging door. Hij nam contact op met het ICT International Institute for Aerospace Survey and Earth Sciences in Enschede. Zij konden luchtfoto's scannen en met een speciaal computerprogramma over elkaar heen leggen. Bepaalde verkleuringen in een bepaald aantal pixels konden wijzen op een mogelijk graf.

Ondertussen had ik Corts leren kennen. We schreven elkaar brieven, we belden, en ontmoetten elkaar voor het eerst op 25 augustus 1996 in Groningen. We praatten honderduit. Ik heb nasi voor hem gemaakt, met snelkookrijst en kruiden uit een pakje. Later hoorde ik dat hij een groot liefhebber én kenner was van rijsttafelen. Corts, Robert Boxem²⁰ en ik bezochten het ICT op 17 oktober 1996. De studenten Bertjan en Boudewijn, die de foto's zouden bewerken, legden zeer enthousiast uit wat alle computerbeelden betekenden. Ik nodigde hen uit om naar de Appelbergen te komen. Dat deden ze, een week later. Ik vertelde van alles, liet hen het gebied zien, en zag hen zienderogen bleker en stiller worden. Zo'n woest gebied hadden ze niet verwacht. Ook de geschiedenis riep talloze vraagtekens op. En een wit vlekje op het computerscherm kon zand zijn, bloeiende plantjes, de weerspiegeling van licht in een waterplas. Hun enthousiasme daalde tot het nulpunt. Ik heb ze maar op warme chocolademelk getrakteerd in Paviljoen Appelbergen.

Robert Boxem, die voor de Stichting 1940-1945 werkte en wekelijks in Diemen moest zijn, haalde op 2 juli 1999 de zes Appelbergenordners van Corts op. Hoewel de Werkgroep Appelbergen al uitgebreid gedocumenteerd was, droeg Corts al zijn spullen aan ons over. We hielden contact. Voornamelijk per telefoon en per 'verslag'. Corts ging door met de twee andere onderzoeken, dat van het eerherstel van

Flip en dat van de val van Nederlands-Indië. Op 26 juli 2001 kreeg Corts een tweede hersenbloeding.

DE LAATSTE LEVENSIJAREN

Corts' gezondheid ging achteruit. Het lopen ging steeds moeilijker en de pijn aan zijn benen werd steeds heviger. Corts had met steeds minder mensen contact, en kwam vanaf december 2003 zijn huis niet meer uit. Hij wilde zijn taken overdragen en zijn vermogen in dienst stellen van goede doelen. We overlegden over de oprichting van de Corts-stichtingen, genoemd naar zijn vader, zijn moeder en zijn broer. Corts werd erg op zichzelf teruggeworpen. 'Je bent alleen, je gaat malen, 's nachts kun je niet slapen en lig je maar te denken', gaf hij aan. Het verhaal van Flip kwam iedere keer weer ter sprake. 'Ik heb mijn broer de dood ingejaagd, hij is dood door mijn schuld.' 'Maar u wilde hem juist redden, u wist niet hoe het af zou lopen, als u dat wist had u anders gehandeld, u hebt geen enkele schuld.' 'Maar toch voel ik me schuldig. Had ik hem maar niet overgehaald. Mijn ouders zijn kapot gegaan. Ik had naar Flip moeten luisteren.'

Corts overleed op 16 augustus 2005. Zoals Corts het wilde, hebben we hem in kleine kring begraven. In de weken daarna hebben we in alle respect zijn huis leeggeruimd. Corts rust bij zijn broer en ouders.

TOT SLOT

Kees, je hebt een steen verlegd in de rivier op aarde. Je hebt een plek gekregen in de harten van hen die je zo dichtbij liet komen. Wij nemen je stem van je over, je zult gehoord blijven in de dingen die je zo na aan het hart lagen. Ik hoop dat ook dit verhaal daartoe bijdraagt²¹.

¹⁹ Tijdens een additioneel onderzoek op 25 juni 1993 werd een extra locatie aangewezen als het in 1945 geruimde graf, locatie 14. De bodem vertoonde ernstige verstoringen, die wezen op graafwerkzaamheden.

²⁰ Robert was van 1992 tot 1999 coördinator van Stichting Oorlogs- en Verzetsmateriaal Groningen, van

1996 tot 2006 rapporteur van de Stichting 1940-1945 en van 1995 tot 2004 actief in de Werkgroep Appelbergen. Zie ook hoofdstuk 2.

²¹ Het verhaal is voorgelegd en gefiatteerd door Ber van Rossums dochter Karen, door Joan en Agnes Snellen van Vollenhoven en door Peter en Grace Boer.